

Максим Яблонський

Від критичної рецепції до новин культури: творчість

Лесі Українки та Олени Пчілки на сторінках часопису «Нові Дні»

Мета розвідки – простежити специфіку різнопланових матеріалів часопису «Нові Дні» (1950–1997), присвячених творчості Лесі Українки та Олени Пчілки. **Методологія публікації** ґрунтується на загальнонаукових методах аналізу та систематизації матеріалів, зіставлення інформації, формування висновків. Серед спеціальних методів – контент-аналіз і культурно-історичний метод, елементи біографічного методу та антиколоніального прочитання. Комплексний підхід забезпечив формування цілісного уявлення про соціальні функції періодики.

Результатом дослідження є виокремлення таких аспектів присутності класиків Лесі Українки та Олени Пчілки на сторінках часопису «Нові Дні», як популяризація творчості, літературознавче осмислення, мемуарні та інформаційні матеріали, поетичні присвяти Лесі Українці.

Досліджено, що в часописі «Нові Дні» переважно увага до творчості класиків обумовлюється ювілейним чинником. До столітнього ювілею Лесі Українки та до 50-ліття сумного ювілею Олени Пчілки опубліковано статті П. Одарченка. Простежено, що у статті, присвяченій творчості Лесі Українки, автор актуалізував ідейні імперативи письменниці, підкреслюючи актуальність творів антиколоніального характеру. Наголошується на фундаментальності літературного портрета «Славна дочка українського народу Олена Пчілка». Зауважено, що в публікації Дмитра Чуба важливими є спогади білоруського композитора М. Щеглова про Олену Пчілку.

В аналізі поезій, присвячених Лесі Українці, зауважено інтертекстуальні елементи, зокрема ремінісценцію на рівні згадки фактів біографії, образів, назв творів чи поетичної збірки; алюзію; майже дослівне цитування І. Франка. У творах української діаспори, окрім того, актуалізовано визвольні ідеї письменниці.

Простежено, що передруки з підрадянських джерел – складник редакторської політики «Нових Днів». Йдеться про художні та інформаційні матеріали.

Розглянуто низку інформаційних текстів, приурочених вшануванню пам'яті Лесі Українки українською громадою Канади та мером Вінніпегу.

У **висновках** підкреслено важливість і перспективність наукової проблеми.

Ключові слова: часопис «Нові Дні» (Торонто); творчість Лесі Українки; творчість Олени Пчілки; літературознавство; стаття; літературний портрет; П. Одарченко; поезія, присвячена Лесі Українці; поетична присвята; алюзія; ремінісценція.

Вступ

Універсальний часопис «Нові Дні» (Торонто, 1950–1997) став спадкоємцем однойменного тижневика, який видавав Петро Волиняк

(псевдонім Петра Кузьмовича Чечета (1907–1969)) в австрійському Зальцбургу (1945–1947). Видавцем і першим редактором місячника впродовж 1950–1969 рр. був Петро Волиняк. Більшість його наступників редагували видання нетривалий період: Борис Олександрів (справжнє прізвище – Грибінський Борис Олександрович) упорядкував перший січневий номер 1970 р.; Дмитро Кислиця (автонім – Ієвлев) виконував обов'язки редактора до 1976 р.; Вадим Сварог (справжнє прізвище – Балах) – протягом 1977 р.; Мар'ян Дальний (псевдонім Мар'яна Григоровича Горготи) керував часописом упродовж 1978–1997 рр. Та незмінною в редакторській політиці була увага до літературно-мистецького життя, важливим складником якого є актуальні імперативи українських класиків.

В окремих публікаціях розглянуто значення творчості Т. Шевченка в контексті націєтворчих завдань часопису (Яблонський, 2017; 2024).

Маємо на меті простежити специфіку різнопланових матеріалів часопису «Нові Дні», присвячених творчості Лесі Українки та Олени Пчілки, виокремивши важливість літературознавчих студій та інформаційних дописів.

Методи й методики

У статті використано загальнонаукові методи аналізу та систематизації матеріалів, зіставлення інформації, формування висновків. Серед спеціальних методів – контент-аналіз, за допомогою якого виокремлено дослідницький матеріал, культурно-історичний метод, що уможливорює відтворення контексту доби, і відповідно до матеріалу дослідження – біографічний метод та прочитання антиколоніальних стратегій. Комплексний підхід передбачає формування цілісного уявлення про соціальні функції періодики.

Виклад основного матеріалу

Закономірно, що творчість класиків перебуває в центрі постійної уваги широкої культурної громадськості. І не тільки літературно-мистецькі періодичні видання, а й універсальні часописи та галузеві, загальнонаціональні та місцеві звертаються до набутків красного письменства, актуалізуючи ідеї письменників, відкриваючи естетичну цінність їхніх творів. Універсальний місячник «Нові Дні» підтверджує таку закономірність увагою до творчості Т. Шевченка, І. Франка, Лесі Українки, Олени Пчілки.

У ювілейний рік «Нові Дні» мають на меті насамперед презентувати незнані широкій аудиторії тексти. У лютневому числі за 1971 р. (Ч. 253) опубліковано нарис «Лист у далечінь» із приміткою

редакції, в якій подано важливу інформацію про першодрук: «Нарис Лесі Українки й авторизований переклад “To be or not to be” був уперше надрукований в німецькому журналі “Die Gesellschaft” 1904 року, том 4, зошит перший, жовтень, сторінки 43–47» (Редакція, 1971). Однак наведені бібліографічні відомості потребують корекції: рік публікації – 1900; на с. 43–45 вміщено нарис, на с. 46–47 – переклад поезії. «Лист у далечінь» подано в перекладі українською, «передруковуючи його з української радянської преси» (Редакція, 1971); очевидно, йдеться про переклад, виконаний І. Гузар, який опубліковано в 1970 р. в газеті «Літературна Україна» (№ 90. 13 листопада. С. 3). До речі, в часописі «Die Gesellschaft» авторка іменована Lessja Ukrainka; після вказівки авторства шкіца (як зазначено в першопублікації) в дужках зауважено Kiew (Ukrainska, 1900: 43).

У цьому ж числі «Нових Днів» опубліковано уривки з поетичних творів Лесі Українки «Товарищі на спомин» і «Досвітні огні» (с. 15), правда, без вказівки назв творів та зауваги, що друкуються уривки. Вважаємо, що популяризуючи творчість Лесі Українки на сторінках універсального часопису для широкого читацького загалу, треба було б не оминати таку інформацію. Аналогічно подано в наступному, березневому, числі за 1971 р. уривки з поезій «Єврейська мелодія» та «І ти колись боролась, мов Ізраїль...» (с. 19).

У жовтневому числі 1972 р. (Ч. 273) опубліковано поезію Олени Пчілки «До Зеленого Гаю» (с. 10), у підзаголовку в дужках зауважено: «Напередодні 1919 року»; у примітці наголошується: «Той гай був знищений після вступу червоної армії до міста» (с. 10).

Як зауважено в «Коментарях» першого тому видання творів Олени Пчілки в 12 томах, першодрук тексту – 1942 р. в газеті «Подільнянин» (№ 55 (2 липня). С. 2), «у першодруці твір подано з редакційним коментарем “Антибольшевицькі вірші Олени Пчілки”» (Пчілка, 2024: 445). Наголошується, що П. Одарченко був ініціатором друку творів письменниці (у попередньому числі цього видання було надруковано поезію «Червоні короги» (Пчілка, 2024: 445). У згаданій публікації «Антибольшевицькі вірші Олени Пчілки» П. Одарченко писав: «У вірші “До зеленого гаю” авторка висловлює почуття гіркої смутку, вона прощається з Зеленим гаєм, який пізніше нещадно був знищений. Хутір “Зелений гай” – це чудовий куточок України, це джерело поетичного натхнення Олени Пчілки і її видатної доньки – славної поетки Лесі Українки, під багатьма

віршами якої ми читаємо місце написання: “Зелений гай”» (Подольнин. 1942. № 54 (28 червня). С. 3) (Пчілка, 2024: 445–446).

Видається логічним припущення, що й у часописі «Нові Дні» публікація поезії Олени Пчілки «До Зеленого Гаю» постала, завдячуючи П. Одарченку, який був активним дописувачем цього місячника.

Згодом у статті «Славна дочка українського народу Олена Пчілка (До 50-річчя з дня смерти)» (Нові Дні. 1980. Ч.10, 11) П. Одарченко пише: «Останні відомі нам поезії Олени Пчілки – це “Червоні корогви” і “До Зеленого Гаю”. Оригінали цих віршів у 1927 році переховувалися серед архівних матеріалів Гадяцького музею ім. М. П. Драгоманова. Автор цих рядків зробив копії цих віршів і пізніше опублікував їх у львівських “Наших Днях”, ч. 12, 1942 р.

(Ці вірші з жахливими помилками й пропусками були надруковані пізніше в ж. “Громадянка”, ч. 7–8, 1949)» (Одарченко, 1980: 7). До речі, в цьому ж числі друкованого органу Об’єднання українських жінок на еміграції дослідник під псевдонімом П. Оксаненко опублікував оглядову статтю «Олена Пчілка», приурочену до 100-ліття з дня народження (С. 2–5).

Прогнозованим у ювілейний рік є літературознавче осмислення, і оглядова стаття видається чи не найоптимальнішим жанром. Автором таких текстів на сторінках журналу «Нові Дні» став П. Одарченко, відомий у діаспорі дослідник українського письменства: 1971 р. його публікація присвячена столітньому ювілею Лесі Українки, 1980 р. – приурочена 50-літтю з дня смерті Олени Пчілки. Спогади про Олену Пчілку білоруського композитора М. Щеглова подав Дмитро Чуб, теж присвятивши сумному ювілею.

У біографії дослідника – чимало пояснень його постійної уваги до творчості Лесі Українки та Олени Пчілки. У спогадах («Олена Пчілка і молодь: спогади про Олену Пчілку (До 50-их роковин з дня смерти)», «Мій дороговказ», «Ніжинський інститут народної освіти в 1923–1929 роках»), «Автобіографії» та інших працях йдеться про духовну опіку Олени Пчілки, про роботу над дисертацією, присвяченої драматургії Лесі Українки. П. Одарченко – редактор видання О. Косач-Кривинюк «Леся Українка. Хронологія життя і творчості» (Нью-Йорк, 1970), у якому опублікував і свої дві роботи («Мати Лесі Українки»; «Ольга Петрівна Косач-Кривинюк»).

Початок оглядової статті П. Одарченка «Леся Українка (До 100-ліття з дня народження)» в часописі «Нові Дні» має значною мірою

публіцистичний характер. Пафосна риторика зачину змінюється чітким і логічним обґрунтуванням актуальності ідей письменниці. Автор звертається до промовистих тез публіцистичної статті «Голос однієї російської ув'язненої», цитує численні поетичні тексти, які мають виразне громадянське звучання («Північні думи», «Єврейська мелодія», «Товарищі на спомин», «Всі наші сльози тугою палкою...» (з циклу «Сльози-перли»), «Fiat pox!», «Епілог» (із циклу «Невольницькі пісні»), поема «Давня казка», «І ти колись боролась, мов Ізраїль...»). Принагідно зауважимо, що у статті П. Одарченко не вказує назв творів, а це було б не зайвим для широкої читацької аудиторії.

В аналізі драматичних творів Лесі Українки, сюжет яких має давньогрецьке чи середньовічне коріння, міфологічну чи біблійну тематику, презентує історичні обставини інших країн, авторитетними для П. Одарченка є думки М. Зерова, Миколи Євшана, Є. Сверстюка про підтекст. Окреслюючи спектр проблематики цих драматичних творів, П. Одарченко акцентує на актуальності.

Влучно підкреслив літературознавець актуальність української теми й у драматичній поемі «Бояриня»: «Картина московського деспотизму така яскрава в цьому творі і така схожа на сучасний московський деспотизм, що напевне це стало причиною заборони цього твору радянськими цензорами» (Одарченко, 1971: 6).

На думку дослідника, до скарбниці світової літератури належать такі тексти письменниці, як «Камінний Господар» та «Лісова пісня»: «Твір Лесі Українки “Камінний Господар” – це гімн свободі і заперечення тоталітарної, деспотичної влади. “Лісова Пісня” – це прославлення природи з її красою, ще прославлення подвигу великої любови, це втілення мрії про краще людське життя, очищення від примітивної буденщини, дріб'язковости, прозаїчного матеріалізму, це прославлення немирущих вічних поривань Людини до правди, світла й волі» (Одарченко, 1971: 7). П. Одарченко підкреслює, що «в останньому своєму творі, написаному в далекому Єгипті за кілька місяців до смерті (“Казка про Велета”), Леся Українка висловила свою глибоку віру в відродження свого народу велетня <...>» (Одарченко, 1971: 7).

Історичну роль письменниці П. Одарченко розглядає як спадкоємниці національно-визвольних ідей Т. Шевченка, що «викувала з свого поетичного слова найгострішу зброю в боротьбі за свободу українського народу і за вічні вселюдські ідеали» (Одарченко, 1971: 7). Цей висновок увиразнюється цитатою

сучасного поета, авторство якого не вказано. Наведена строфа – із присвяти В. Сосюри «Лесі Українці», яка друкувалася в «Нових Днях» 1963 р. (Ч. 166).

У структурі статті П. Одарченка «Славна дочка українського народу Олена Пчілка (До 50-річчя з дня смерті)» виокремлено дві частини: в першій висвітлено біографію, друга присвячена літературній діяльності.

На початку статті підхоплено основну думку епіграфа, в якому Панас Мирний розвиває народну мудрість «Родюча, як земля, а робоча – як бджола». Біографія Олени Пчілки інформаційно насичена, побудована на широкій джерельній базі. П. Одарченко оперує спогадами письменниці, її автобіографією, матеріалами про святкування 25-ліття її літературної діяльності, листуванням із О. Кобилянською.

У представленні життєпису дослідник уважний до родинних джерел та оточення, до ролі освіти, до таких етапів, як одруження з П. Косачем, зацікавлення українською етнографією та фольклором, розвиток видавничих інтересів і т. ін. Особливо наголошується на прагненні Олени Пчілки вберегти своїх дітей від російських впливів: «Ольга Петрівна перша з тодішніх матерів свідомих українських інтелігентних родин вчила своїх дітей рідною українською мовою, а пізніше запрошувала учителів-українців, щоб вони викладали її дітям гімназіальний курс» (Одарченко, 1980: 6). Тому й постане книжка її перекладів «Українським дітям» (Київ, 1882).

Творчість – невід’ємний складник біографії Олени Пчілки. Це співпраця з львівським часописом «Зоря», видання з М. Старицьким двох випусків альманаху «Рада» (1883; 1884), розвиток письменницького таланту дочки, видання поетичної збірки «Думки-мережанки» (Київ (у статті помилково Львів. – М. Я.), 1886), спілкування з І. Франком, видання першого жіночого альманаху «Перший вінок» (Львів, 1887), літературно-громадська праця в Києві...

Чимало уваги П. Одарченко приділяє висвітленню вшанування 25-ліття літературної діяльності Олени Пчілки в будинку Київського Літературно-Артистичного Товариства (3 лютого 1901 р.), участі письменниці у відкритті пам’ятника І. Котляревському в Полтаві в серпні 1903 р., коли вона, «ставши за катедру, всупереч забороні, свою коротку промову про історичне значення Котляревського виголосила українською мовою» (Одарченко, 1980: 8).

І на початку ХХ ст. П. Одарченко презентує портрет активної діячки в різних сферах: авторка розвідки про українські колядки, спогадів про М. Старицького, М. Кропивницького, П. Житецького, М. Лисенка; «бере участь у делегації до прем'єр-міністра Вітте, домагаючися скасування заборони на українське слово» (Одарченко, 1980: 8); видає «Рідний Край» і «Молоду Україну». І все це на тлі складних переживань утрати сина, талановитого науковця Михайла Косача (1903), чоловіка Петра Антоновича (1909), доньки і видатної письменниці Лесі Українки (1913).

«Велику національно-визвольну революцію українського народу 1917 року Олена Пчілка зустріла з надзвичайним піднесенням. У рідному Гадячому Олена Пчілка стає редакторкою “Газети Гадяцького Земства” – в 1917 до 1919 року. Цю газету деякий час вона видавала під назвою “Рідний Край”» (Одарченко, 1980: 9), – простежує дослідник. У цей період вона написала чимало п'єс для дитячого театру, багато з яких «не надруковано через несприятливі умови» (Одарченко, 1980: 9). У переліку текстів є й ті, що не віднайдені й донині («Боротьба»). П. Одарченко свідчить, що «ці п'єси виставлялися в Гадячому та в Могилеві Подільському» (Одарченко, 1980: 9).

У статті наголошується, що Олена Пчілка особливу увагу присвячувала вихованню дітей і молоді в українському національному дусі.

Упродовж тексту лейтмотивом звучить думка автора про непохитність національних інтересів Олени Пчілки: «Олена Пчілка ні при яких обставинах ніколи не зрікалася своїх поглядів і безстрашно пропагувала їх, не боячись ні арештів, ні в'язниць, ні репресій.

Все життя й різноманітна діяльність Олени Пчілки – це повчальний приклад, як у найнесприятливіших умовах треба боротися й працювати для кращого майбутнього свого народу» (Одарченко, 1980: 5); «Рішуча й непохитна письменниця понад усе ставить національно-громадські інтереси» (Одарченко, 1980: 8).

Друга частина статті засвідчує, що в арсеналі П. Одарченка не тільки літературні твори Олени Пчілки, а й дослідження підрадянських авторів (А. Чернишов, Вал. Шевчук). Продовжуючи думку А. Чернишова, у статті акцентується на тому, що письменниця «була першою на Україні жінкою-поетесою, що залишила певний слід в історії української літератури» (Одарченко, 1980: 8).

У хронологічній послідовності та з огляду на родову приналежність, починаючи від перекладів М. Гоголя (1880, 1881) і книжки перекладів «Українським дітям» (1882), П. Одарченко простежує ідейно-тематичну специфіку творчості Олени Пчілки.

Дослідник влучно характеризує образи (козачка Олена (з однойменної поеми) – «це образ сильної духом вольової жінки-патріотки» (Одарченко, 1980: 6)), висловлює свої вподобання (ліричний вірш «Перед блакитним морем», поезія «Волинські спогади» (збірка «Думки-мережанки»)), зіставляє з ліричними сюжетами творів Лесі Українки («Остатні квіти» Олени Пчілки та «Давня весна» Лесі Українки; відповідно «Юдіта» і «Самсон») (Одарченко, 1980: 6–7)), зауважує патріотизм байок, аналізує твори Олени Пчілки, опубліковані в альманасі «Перший вінок» (Одарченко, 1980: 7). Важливо, що П. Одарченко підкреслює антиколоніальний дискурс поеми «Орлове гніздо», наголошує на розвитку шевченківських традицій та популяризації творчості Кобзаря (Одарченко, 1980: 7). Доречно звернутися до характеристики поезій «Червоні короги» та «До Зеленого Гаю», якими «Олена Пчілка відгукнулася на події 1918 року. У поезії “Червоні короги” (дата 30 січня 1918) висловлено велику тугу з приводу поневолення України руїниками волі – більшовиками <...>»; «поезія “До Зеленого Гаю” <...> – це одна з найкращих поезій Олени Пчілки, це зворушливе прощання з чудовим куточком України, що в нормальних умовах повинен був би стати національно-культурним заповідником України» (Одарченко, 1980: 7).

Значення поезії Олени Пчілки дослідник вбачає в домінанті патріотичних ідей, в удосконаленні поетичної форми, в запровадженні «різноманітних віршових розмірів і строфічних схем» (Одарченко, 1980: 8). Оригінальні твори письменниці, а також її поетичні та прозові переклади сприяли розвиткові української літературної мови (Одарченко, 1980: 8).

В аналізі прози та драматургії письменниці П. Одарченко зауважує показ побуту «української інтелігенції, зокрема українських студентів і студенток. У своїх творах Олена Пчілка рішуче виступала проти національного, політичного й соціального гніту, проти чужої школи з її бездушністю й формалізмом» (Одарченко, 1980: 8).

Починаючи від раннього твору «Світло правди і любови», літературознавець простежує проблемно-тематичні особливості прози Олени Пчілки, подекуди звертаючись до авторитетних думок І. Франка, Л. Старицької-Черняхівської, А. Чернишова, Вал. Шевчука.

В аналізі драматургії П. Одарченко підкреслює, що «під гнітом урядових заборон на українське слово лише театр до певної міри був тоді трибуною, з якої можна було звертатися до українського народу» (Одарченко, 1980: 9). Дослідник не тільки окреслює ідейно-тематичну специфіку, зауважує роль гумору та сатири, а й презентує сценічне життя окремих текстів (скажімо, «Світову річ» М. Старицький пристосував «до сцени, її багато років ставили корифеї українського театру з участю Кропивницького, Саксаганського, Заньковецької та ін. 1889 року цю комедію з великим успіхом поставив Садовський» (Одарченко, 1980: 9)). У розвідці є інформація про тексти, які не збереглися до нинішнього часу: «відомо, – пише П. Одарченко, – що Олена Пчілка написала драму з народного життя “Злочинниця”. 1888 р. цей драматичний твір передано до цензури, і далша доля цього твору невідома» (Одарченко, 1980: 10).

У характеристиці дитячих п'єс Олени Пчілки зауважено живу розповідь, прекрасну мову, патріотичний зміст та художню форму (Одарченко, 1980: 10).

Завершує публікацію патетичний висновок: «Своєю невтомною наполегливою працею в ділянках науковій, освітній, видавничій, громадській Олена Пчілка залишила глибокий слід і відіграла надзвичайно велику роль в розвитку національної культури, науки та в поширенні національної свідомості серед найширших верств українського народу» (Одарченко, 1980: 10).

Маловідомою є публікація Дмитра Чуба «Білоруський композитор про Олену Пчілку» (Чуб, 1984). Автор повідомляє про обставини знайомства з М. Щегловим у німецькому таборі для переміщених осіб. Кілька його розповідей Д. Нитченко «занотував собі і навіть помістив раз чи двічі в тодішній українській пресі. На жаль, з двох надрукованих записів тих розповідей, зберігся лише один – про Олену Пчілку» (Чуб, 1984: 16). У відтворених споминах йдеться про початок революційних подій в Україні 1917 р. Дмитро Чуб пише про перше знайомство М. Щеглова з українським національним життям у «Гадячі на Полтавщині, де він випадково потрапив на одну чергову вечірку. Зі сцени повнісінької залі він вперше почув палкі промови, патріотичні й народні українські пісні, які відразу підхоплювала аудиторія. Піднесення було настільки великим, що мимоволі захопило й його, цілком сторонню людину. У перерві поміж окремими відділами програми, його підвели до

невеликої на зріст, скромно зодягненої сивої жінки з приємним жвавим обличчям та гострим поглядом. Вона щось схвильовано говорила своїм слухачам, супроводжуючи слова різкими рухами» (Чуб, 1984: 16). Це була Олена Пчілка, з якою М. Щеглов спілкувався згодом у її будинку: «На той час композитор Щеглов написав уже кілька музичних творів на слова українських поетів. Олені Пчілці вони подобались, і вона хотіла цілком записати його в українці» (Чуб, 1984: 17).

Пригадуючи інтер'єр помешкання, виокремлює її маленький кабінетик «з шафами та столом, повними книжок. Разом з прозаїчною і віршованою літературою було багато книжок з історії України, серед яких було чимало цінних і рідкісних» (Чуб, 1984: 17).

У спогадах постає портрет Олени Пчілки як високоосвіченої, культурної та дотепної жінки, «яка багато чого знала й багато чого пережила. Величезна ерудиція, захоплення темою розмови (в тексті одруківка: розмои. – М. Я.), яскравий національний дух – все це приваблювало до неї найрізноманітніших людей і, особливо, учнівську молодь. Надвечір хата Пчілки була вже повнісінька. Бесіди, суперечки та чай лилися аж до світанку. Цікаво було спостерігати й саму господиню, яка ніби не відчувала своїх років. Можна тільки позаздрити її піднесенню енергії й рухливості. Національна свідомість і почуття доходили у Пчілки до фанатизму. Вона чимало розповідала мені про свою дочку – відому українську поетесу Лесю Українку, читала її вірші й була до сліз схвильована, коли одного разу я приніс їй покладену мною на музику чудову “Колискову” Лесі Українки» (Чуб, 1984: 17).

Текст містить згадку про те, як М. Щеглов оцінив сприйняття публікою «Лісової пісні» в Київському драматичному театрі: «Гучні оплески, схвильовані вигуки глядачів, глибока настроєва гра акторів здавалися йому найкращим вінком на могилу одної з видатніших українських поетес» (Чуб, 1984: 17).

Численними на сторінках часопису «Нові Дні» є поетичні тексти, присвячені Лесі Українці; презентовано тут і передруки поезії підрадянських авторів, і діаспорних. Зазвичай такі твори оприлюднено у пропам'ятні роки.

У рік 1963, рік 50-ліття з дня смерті письменниці, вміщено дві поетичні присвяти – С. Йовенко (Ч. 166. С. 1) та В. Сосюри (Ч. 166. С. 14). Молода авторка зауважує спадкоємність творчих поколінь і велику відповідальність сучасного поета. У центрі уваги твору В. Сосюри – возвеличений образ слова-зброї письменниці, слова

життєствердного. В. Сосюра зізнається, що Леся Українка – джерело натхнення і взірць для нього, колись молодого автора. Остання строфа – патетичне вираження думки про вічну славу письменниці в народі. Інша поезія С. Йовенко – «До біса смуток!» – виразна алюзія на твір Лесі Українки «*Contra spem spero!*».

Ювілейного, 1971, року лютий номер «Нових Днів» відкриває поетична рубрика «До 100-ліття Л. Українки». А. Малишко у творі «Лесі Українці» (Ч. 253. С. 1), звертаючись до образів авторки, іменує її «квіткою-Ломикаменем», покликання якої – «імперію розвалити». У тканину поезії вплетено образи із творів письменниці, неологізм «термоядерними небесами», рідні топоси авторки «Волинщина і Поліщина», тріаду велетнів українського духу Т. Шевченка, І. Франка й Лесю Українку. Для М. Сингаївського (поезія «До Лесі» (Ч. 253. С. 1)) образ письменниці – джерело енергії, насаги, правди, це «зоря України», до якої прямує і сучасність, і майбутнє поета.

У квітневому номері 1971 р. презентовано поетичні присвяти Лесі Українці діаспорних авторів. У підзаголовку поезії А. Юриняка зауважено: «В сторіччя народження» (Ч. 255. С. 2). Насамперед утверджується думка про Лесю Українку як спадкоємницю Шевченкових свободолюбивих ідей. Звертаючись до образів письменниці, А. Юриняк демонструє гуманізм авторки («Камінний господар», «Лісова пісня»), її антиколоніальний голос («Оргія»), розвиває відому думку І. Франка про письменницю як про чи не самотнього чоловіка на всю новочасну соборну Україну.

У цьому ж числі – дві поезії Івана Діденка. Присвята «Лесі Українці» містить підзаголовок: «до сторіччя з дня народження: 1871–25-го лютого–1971» (Ч. 255. С. 28). Текст розвиває метафоричне бачення письменниці як весни, що несе оновлення. Автор захоплюється її відданістю народу, тою невпинною працею, «щоб викресать з серця героїв породу, / що вміли б літати (а не повзати, брести...)». Водночас Іван Діденко не ідеалізує український народ: «маєм ще підлих і злих яничар, / і псів блюдолиз за чужими столами». Поезія «Недуга (сухоти з дитинства) погнала...» сповнена ностальгійних почуттів, що об'єднують письменницю, яку в чужі світи гнала недуга, і українських емігрантів, що лихоліття погнало світами. Та життєствердність перемагає, «чуємось завжди “На крилах пісень”» (Ч. 255. С. 28).

Поезії, присячені Лесі Українці, містять численні інтертекстуальні елементи: ремінісценцію на рівні згадки фактів

біографії, образів, назв творів чи поетичної збірки; алюзію; майже дослівне цитування І. Франка. У творах української діаспори, окрім того, актуалізуються визвольні ідеї письменниці.

На сторінках часопису «Нові Дні» – низка інформаційних повідомлень, пов'язаних з ушануванням пам'яті Лесі Українки. Окремі з них – передруки з підрадянської преси, як-от: інформація про постанову уряду України щодо спорудження пам'ятників видатним діячам української культури, зокрема і Лесі Українці в Колодязному (з «Літературної газети» від 14 липня 1957 р.) (1957. Ч. 90–91. С. 33); до речі, редакція уїдливо назвала цей матеріал «Нарешті додумались...». У рубриці «Вісті з України» йдеться про відкриття пам'ятника Лесі Українці в Києві 3 вересня 1973 р. (1973. Ч. 285. С. 26).

Привертає увагу замітка «Проклямація мера Вінніпегу», в якій зацитовано цей документ («в цей день народження Лесі Українки проголошую і рекомендую відзначити рік 1971-ий як РІК СТОЛІТТЯ ЛЕСІ УКРАЇНКИ І ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА» за підписом мера Вінніпегу Степана Дзюби від 25 лютого 1971 р.) (Проклямація мера Вінніпегу, 1971).

Стаття З. Плітас «Будова пам'ятника Лесі Українці в Торонто» містить підзаголовок «у Міжнародний Рік Жінки та в рік Української Жінки» (Плітас, 1975: 5). У першій частині тексту висвітлено історію спорудження пам'ятника: «згідно з постановою 10-го Конгресу Комітету Українців Канади у Вінніпегу 9–10 листопада 1971 р. та після схвалення в жовтні 1972 р. Крайовою Централєю Комітету Канади було рішено поставити пам'ятник Лесі Українці в Торонто з нагоди сотих роковин з дня її народження» (Плітас, 1975: 5). Тоді ж було створено Почесний Комітет, у складі якого була сестра Лесі Українки – проф. Ізидора Петрівна Борисова та інші визначні особи, а також Діловий Комітет, який провадив кампанію збору коштів. Автор проєкту – скульптор М. Черешньовський. Друга частина присвячена відкриттю пам'ятника (урочистості, бенкет, мистецька програма).

Передруки з «Літературної України» (від 2.08.1963) опубліковано пропам'ятного 1963 р.: «Стежками дядька Лева» М. Олійника, що містить підзаголовок «Бувальщина, учасником якої довелося бути авторові повісти “Леся”», (Ч. 185. С. 13–14), та «“Прізвище заарештованої: Косач Лариса”» (Ч. 185. С. 14).

Наукова новизна

На основі матеріалів часопису «Нові Дні» (Торонто, 1950–1997) простежено увагу редакції до творчості Лесі Українки та Олени Пчілки.

Розглянуто літературно-критичні статті П. Одарченка, маловідому публікацію Дмитра Чуба «Білоруський композитор про Олену Пчілку».

Проаналізовано поетичні тексти, присвячені Лесі Українці, серед яких передруки підрадянських авторів та діаспорні твори. Зауважено прояви інтертекстуальності.

Виокремлено низку інформаційних повідомлень про вшанування пам'яті Лесі Українки в діаспорі та підрадянській Україні.

Висновки

Студіювання контенту часопису «Нові Дні» (1950–1997) засвідчило, що переважно увага до творчості Лесі Українки та Олени Пчілки обумовлюється ювілейним чинником. Закономірно, що столітній ювілей Лесі Українки став чи не найбільшим викликом. Актуалізація ідейних імперативів у статті П. Одарченка, публікація різножанрових творів письменниці, поетичні присвяти ювілярці – так продемонстрував соціальні функції український журнал у діаспорі. У пропам'ятні роки вшанування Лесі Українки та Олени Пчілки – обов'язкове звернення до їхньої спадщини, спроба художнього та літературознавчого осмислення. Стаття П. Одарченка «Славна дочка українського народу Олена Пчілка» має фундаментальний характер: це не тільки уважно виписаний літературний портрет, автор якого комунікував із письменницею, чимало студій присвятив її творчості, текст цінний також інформацією про твори Олени Пчілки, які не знайдено. Важливими в публікації Дмитра Чуба є спогади білоруського композитора М. Щеглова про Олену Пчілку.

Поезії, присвячені Лесі Українці, і підрадянських авторів (С. Йовенко, В. Сосюри, А. Малишка, М. Сингаївського), і діаспорних (А. Юриняка, Івана Діденка) об'єднані активним включенням образів та ідей письменниці.

Передруки з підрадянських джерел – складник редакторської політики «Нових Днів». Йдеться про різнопланові (художні, інформаційні) матеріали.

Низку інформаційних текстів приурочено вшануванню пам'яті Лесі Українки українською громадою Канади та мером Вінніпегу.

Отже, популяризація творчості Лесі Українки та Олени Пчілки, літературознавче осмислення, мемуарні та інформаційні матеріали, поетичні присвяти Лесі Українці – такі аспекти присутності класиків на сторінках часопису «Нові Дні». Різноплановість матеріалів засвідчує універсальний характер видання.

Матеріали про родину Косачів у місячнику «Нові Дні» – одна з перспективних проблем, з'ясування якої дає можливість відтворити цілісну картину культурної та політичної рецепції в діаспорі.

Література

- Одарченко, П. (1971). Леся Українка. *Нові Дні*, 253, 5–7.
- Одарченко, П. (1980). Славна дочка українського народу Олена Пчілка. *Нові Дні*, 10 (368), 5–9; 11 (369), 6–10.
- Плітас, З. (1975). Будова пам'ятника Лесі Українці в Торонто. *Нові Дні*, 311, 5–7.
- Пчілка, Олена. Зібрання творів (т. 1–12). Т. 1. Луцьк; Житомир: ТОВ «Бук-Друк», 2024.
- Проклямація мера Вінніпегу (1971). *Нові Дні*, 255, 32.
- Редакція (1971). *Нові Дні*, 253, 4.
- Українка, Леся (1971). Лист у далечинь. *Нові Дні*, 253, 3–4.
- Чуб, Дмитро (1984). Білоруський композитор про Олену Пчілку. *Нові Дні*, 418, 16–18.
- Яблонський, М. (2017). Петро Волиняк: «Шевченко знищив залізну завісу». *Національно-патріотичний досвід світового українства в соціально-комунікаційному дискурсі*. Запоріжжя, 32–35.
- Яблонський, М. (2024). Творчість Т. Шевченка в редакційній політиці часопису «Нові Дні» (на матеріалі аналітики Петра Волиняка 1961 р.). *Геній Шевченка: особистість, творчість, доля*. Тернопіль, 136–140.
- Ukrainska, Lessja (1900). Ein Brief ins Weite. *Die Gesellschaft*, 4, 43–45. URL: https://archive.org/details/bub_gb_H8zlAAAAMAAJ/page/n53/mode/2up (in German).

References

- Odarchenko, P. (1971). Lesia Ukrainka [Lesya Ukrainka]. *Novi Dni*, 253, 5–7 (in Ukrainian).
- Odarchenko, P. (1980). Slavna dochka ukrainskoho narodu Olena Pchilka [The glorious daughter of the Ukrainian people, Olena Pchilka]. *Novi Dni*, 10 (368), 5–9; 11 (369), 6–10 (in Ukrainian).
- Plitas, Z. (1975). Budova pamiatnyka Lesi Ukrainci v Toronto [Construction of the Lesya Ukrainka monument in Toronto]. *Novi Dni*, 311, 5–7 (in Ukrainian).
- Pchilka, Olena. Zibrannia tvoriv (t. 1–12). T. 1 [Collection of works. V. 1]. Lutsk; Zhytomyr: TOV «Buk-Druk», 2024 (in Ukrainian).
- Proklamatsiia mera Vinnipeg [Proclamation by the Mayor of Winnipeg] (1971). *Novi Dni*, 255, 32 (in Ukrainian).
- Redaktsiia (1971). *Novi Dni*, 253, 4 (in Ukrainian).
- Ukrainka, Lesia (1971). Lyst u dalechin [A letter to the distance]. *Novi Dni*, 253, 3–4 (in Ukrainian).
- Chub, Dmytro (1984). Biloruskyi kompozytor pro Oleni Pchilku [Belarusian composer about Olena Pchilka]. *Novi Dni*, 418, 16–18 (in Ukrainian).

Yablonskyi, M. (2017). Petro Volyniak: «Shevchenko znyshchyv zaliznu zavisu» [Petro Volyniak: "Shevchenko destroyed the Iron Curtain"]. *Natsionalno-patriotychnyi dosvid svitovoho ukrainstva v sotsialno-komunikatsiinomu dyskursi*. Zaporizhzhia, 32–35 (in Ukrainian).

Yablonskyi, M. (2024). Tvorchist T. Shevchenka v redaktsiinii politytsi chasopysu «Novi Dni» (na materialy analityky Petra Volyniaka 1961 r.) [T. Shevchenko's creation in the editorial policy of the magazine "New Days" (based on the analysis of Petro Volyniak in 1961)]. *Henii Shevchenka: osobystist, tvorchist, dolia*. Ternopil, 136–140 (in Ukrainian).

Ukrainska, Lessja (1900). Ein Brief ins Weite. *Die Gesellschaft*, 4, 43–45. URL: https://archive.org/details/bub_gb_H8zlAAAAMAAJ/page/n53/mode/2up (in German).

Maksym Yablonskyi. From critical reception to cultural news: the work of Lesya Ukrainka and Olena Pchilka on the pages of the magazine "Novi Dni". The **purpose** of the study is to trace the specifics of the diverse materials of the magazine "Novi Dni" (1950–1997), dedicated to the work of Lesya Ukrainka and Olena Pchilka. The **publication methodology** is based on general scientific methods of analyzing and systematizing materials, comparing information, and forming conclusions. Special methods include content analysis and the cultural-historical method, elements of the biographical method and anti-colonial reading. A comprehensive approach ensured the formation of a holistic understanding of the social functions of periodicals.

The **result of the study** is the identification of such aspects of the presence of classics Lesya Ukrainka and Olena Pchilka on the pages of the magazine "Novi Dni" as the popularization of creativity, literary criticism, memoirs and information materials, and poetic dedications to Lesya Ukrainka.

It has been studied that in the magazine "Novi Dni" attention to the works of classics is mainly determined by the anniversary factor. Articles by P. Odarchenko were published to commemorate the centennial of Lesya Ukrainka and the 50th anniversary of the sad anniversary of Olena Pchilka. It was observed that in the article dedicated to the work of Lesya Ukrainka, the author actualized the ideological imperatives of the writer, emphasizing the relevance of works of an anti-colonial nature. The fundamental nature of the literary portrait "Glorious Daughter of the Ukrainian People Olena Pchilka" is emphasized. It was noted that the memoirs of the Belarusian composer M. Shcheglov about Olena Pchilka are important in Dmitry Chub's publication.

In the analysis of poems dedicated to Lesya Ukrainka, intertextual elements were noted, in particular, reminiscence at the level of mentioning facts of biography, images, titles of works or poetry collections; allusion; almost verbatim quoting of I. Franko. In addition, the writer's liberation ideas are actualized in the works of the Ukrainian diaspora.

It has been traced that reprints from post-Soviet sources are a component of the editorial policy of "Novi Dni". These are artistic and informational materials.

A number of informational texts dedicated to the commemoration of Lesya Ukrainka by the Ukrainian community of Canada and the mayor of Winnipeg were reviewed.

The **conclusions** emphasize the importance and prospects of the scientific problem.

Key words: "New Days" magazine (Toronto); works of Lesya Ukrainka; works of Olena Pchilka; literary criticism; article; literary portrait; P. Odarchenko; poetry dedicated to Lesya Ukrainka; poetic dedication; allusion; reminiscence.

Яблонський Максим Романович – кандидат наук з соціальних комунікацій, доцент кафедри соціальних комунікацій Волинського національного університету імені Лесі Українки, <https://orcid.org/0000-0001-9822-3920>; max.yablonsky@gmail.com